

Besoko ume filosofikoa

Zer dago haurtxo baten buruaren barruan?

Idazlea: Alizia Stürtze
Webgunea: www.gaiak.net

2013/06/30

Jaioberriek badute ikusteko behar diren begi-egitura guztiak, baina erabiltzen ikasi behar dute, “ikusten” ikasi behar dute. Lehen aste eta hilabeteetan, nola ikusi ikasten dute: fokatzen, begien mugimenduak bateratzen, koloreak bereizten, sakonera ezagutzen, begi-esku koordinazioa garatzen... Hazi ahala, gero eta trebetasun konplexuagoak garatzen joaten dira: ikusmen-pertzepzioa, integrazio bisuala eta motorra..., mundua ulertu eta interpretatzeko behar berriei erantzun ahal izateko. Bai, baina nola interpretatzen dute ikusten dutena? Zerk ekartzen du txikiaren arreta aurpegi, objektu edo mugimendu bati denbora luzean begira egoteko? Zer ezkututzen da jaioberri baten buruan? Guk ere inguruneari begiratu genion haurtxoen begi handi eta zoragarri horien bidez. Zoritxarrez, Freudek deitutako “haur-amnesia” dela kausa, erabat ahaztu zaigu gure bizitzaren hasiera hartan munduari buruz genekiena.

Besoko ume filosofikoa

Jaioberriak eta haurtxoak helduek pertsona bilakarazten ditugun ontzi huts eta irrazionalak al dira? Egia al da haien pentsaera eta esperientzia mugatuak direla duela gutxi arte zenbait zientzialarik uste zuten bezala? Gaur egun, ia inork ez du hori pentsatzen. Azken hamar urteotan, benetako iraultza gertatu da besoko haurrak eta haurrak oro har ulertzeko moduan. Haurren garapen kognitiboan aditua den Alison Gopnik-ek bere *The Philosophical Baby* liburuan dioenez, haurtxoak gai dira askoz gehiago ikasteko, sortzeko eta esperimentatzeko uste genuena baino. Eta are gehiago: umetxoak helduak baino azkarragoak eta begirunetsuagoak dira...
...eta baita “kontzienteagoak” ere. Haurrekin egindako zenbait esperimenturen ondorioz, Gopnik-ek ondorioztatu du kanpoko irudiak, hotsak eta gertaerak barra-barra iristen zaizkiela besoko umei, inolako murrizketarik gabe. Garapenarekin batera, mundua bere osotasunean hartzeko modu hori galduz joaten da: helduek atenzioa non fokatu kontrolatzen dugu. Txikiak, ordea, hemen eta orainean “harrapatuta” daude. Arreta etengabe eta orokor horretaz baliatzen dira gurasoak eta artatzaileak umearen begirada kolore askotako edontzetik desbideratu eta horren hauskor eta arriskutsua ez den baina erakargarria ere baden ahozapitakoa erakusteko. Susmatu ere egin gabe arreta hori ez dela soil-soilik mekanikoa, neurobiologiako ikerketa berriek frogatu duten bezala.

Zinema batean sartuta

Atenzioa objektu zehatz batean fokatzeak ikuseremuan dauden guztien artean aukeratzea dakar. Horretarako, garunean, jardunean jartzen dena kortex aurrefrontala da. Inibizioaren eta kontrolaren erantzulea den burmuineko zona hori txikiengan beranduen garatzen denetako bat da. Ondorioz, hiru urte baino gutxiago duten txikien kortexak ez ditu oraindik dagozkion diskriminazio-funtzioak betetzen, ez ditu

zentzumenen hautemateak, emozioak, oroimenak eta abar filtratzen eta hierarkizatzen. Eta mundua hautemateko ateak zabal-zabalik ditu; kortex aurrefrontala garatu ahala, ixten joango direnak.

Besoko umeek ikusten duten eta helduek galduta dugun mundu hori berresperimenta omen dezakegu zinema batean. Proiekzio-areto ilunean, ingurunean murgilduta gaude, hiru urtetik beherako haur bat bezala. Rafael Malach neurobiologoak horixe frogatu zuen 2004an egindako ikerketa batean. Film luze bat ikusten ari ziren bost ikusleren kortex aurrefrontalean garun-jarduerarik ez zegoela ikusi zuen: filmaren irudiek eta soinuek erabat hartuta zeuden... besoko umei gertatzen zaien moduan.

Neurobiologen iritziz, bizitzaren hasierako hiru urteak horrela igarotzea, pantaila handi baten aurrean liluraturik dagoen ikusle bat bezala, oso onuragarria da pertsonaren garapenerako. Izan ere, gogoia etengabe zabalik eta irudimena erne, txikiak ingurunea aztertzen aritzen dira, arau logikoak azkar eta eraginkortasunez ateratzeko.

Garunaren zati horren garapen berankorra adimaren sekretu ebolutiboa izango litzateke.

“Naive physics” eta “Naive psychology”

Kortex aurrefrontalaren heldugabetasun horri esker haurrek duten irekitasuna “lantzeko” gurasoen eta artatzaileen zeregina garrantzitsua da. Baina, horrez gain, txikien buruetan badira mundu zabal hori ulertu eta egituratzeko konexio-sistema genetikoak. “*Naive physics*” en egindako ikerketek erakutsi dute besoko umeek badakitela beren ikusmenetik kanpo atera diren objektuek existitzen jarraitzen dutela eta sendoak eta grabitatearen mende daudela. Kausa-erlazioaren arteko harremanak eta batura eta kenketa sinpleak ere ulertzeko gai dira, “ikasi” gabe.

0-3 urteko haurrek beste pertsoneri buruz egiten duten “interpretazioa” ere -“*Naive psychology*” edo “buruaren teoria”- asko ikertu da azken urteotan. Aurkikuntza berri batzuen arabera, 6 hilabeteko umeek, pertsonen arteko interakzioa ikusi eta gero, ebaluazio sotil bat egiten dute: aukeran, nahiago dute beste personaren helburuak betetzen lagundu duena, bestearen xedeak oztopatu duena baino.

Dohain genetiko horiek ere garrantzitsuak dira haurren garapenerako: gure espeziearen malgutasun kulturala eta pertsonala bizitzaren hasieran “ondo informatuta” egoteari zor zaio, neurri batean.

Inork ez daki noraino den kontzientea besoko umeek ulertzen dutena. Baina aipatu ditugun azken aurkikuntzek frogatu dute haien buru-bizitza ez dela kaos bat; aitzitik, izugarritzko ezagutza-, irudimen- eta sormen-gaitasunak dituzte, ikasi gabeak eta ikasten joaten direnak.

Bitartean, inkontzientziatik kontzientziarako igarobidea nola egiten den enigma handia izaten jarraitzen du.

Ba al zenekien?

. Jaioberriek arreta gehiago jartzen dute ZU ZEU begiratzen ari zaren gauzetan.
. Aipatu dugun haur-amnesia ikertzean, konturatu dira besoko umeek epe luzeko memoria ona dutela, eta informazio hori ez dela kaltetzen hitz egin aurreko eta hitz egin ondorengo etapen arteko trantsizioan. Hortaz, batzuen iritziaren kontra, oraindik hitz egiteko gai ez diren umeek ere oroipen kontzienteak dituzte. Horregatik, dirudienez, normalean berba egiten lehenago ikasten duten neskek beren haurtzaroaren oroipen zaharragoak dituzte mutikoek baino.